

53 ÄNTLIGEN KUNNE VI BERÄTTA ...

Saima n:o 8 22.II 1844

Äntligen kunne vi berätta en nyhet från Vasa. Redaktionen för Vasa Tidning har nemligen råkat uti en vidtutseende polemik mot gamla Fröken Stare med anledning af en uti bladet berättad rivalhistoria. Dennas släpighet synes vittna för illdragelsens nakna verklighet, och fröken Stare har äfven velat i densamma finna »anspelningar å (?) vissa kända personer.» Berättelsens förf. försäkrar nu, »att denna förmodan saknar all grund», och försäkrar detta »med all den uppriktighet han anser sig vara könet skyldig.» Gifven akt, i sköna Damer, hvilken tvetydighet finnes i detta uttryck! Är det nu så långt kommet med Tidningspressens fritalighet, att man så der kan till hälften sätta Edra härtills obestridda rättigheter i fråga? I någon mon söker förf. godtgöra sitt sjelfsväld, då han för sig åberopar en af Ert eget kön, sägande: »Tante har offentligen förkunnat, att alltsammans är bara tidsfördrifsléktyr.» Och »tante» är ju, såsom väl halfva jordklotet lærer veta, ingen annan än Borgå Tidning.

20

54 EN INSÄNDARE, SOM JEMFÖR TIDNINGARNE ...

Saima n:o 8 22.II 1844

En *Insändare*, som jemför Tidningarne med rinnande vatten, torde benäget tillåta, att vi ur hans uppsats låna följande.

»I dessa vatten söker man förgäfvnes guldsand eller perlor – Dessa kunde vi väl umbära, ty de äro varor för lyckligare lottade länder. Men det rinnande vattnet plär dock vara inhemskt. I våra tidningar rinner endast utländskt. – Jo det är sannt, i dem finnas ju små originalartiklar af fosterländskt innehåll, hela litteraturen nemligen af handelsmäns, handverkares, husvärdars insända artiklar. Allt detta är dock en kostlig själaspis för den arma landtbon, som ännu engång får betala för den redan betalade spaltfyllnaden, för utgifvaren äfven en gifvande kassafyllnad. Och, säkert emedan våra Tidningsredaktioner lärt sig, huru mycket intresse man annorstädes fäster vid ministerförändringar, så traktera de oss äfven med åtminstone femfaldigt repeterade Sacri-ministerii förändringar.

Men utom dessa godbitar, hvad vill väl en tidningsskrifvare göra i sitt stora betryck annat än hjälpa sig med eftertryck, utan afseende på det förtryck prenumeranterne lida, då de tvingas att drygt betala för tionde gången gjorda aftryck, af hvilkas själsodlande intryck deras gäspande ledsnad är ett talande uttryck.»

Af hjertat deltaga vi i Insändarens klagan. Men han borde dock besinna, att några bevis böra finnas för den litterära produktivitetsens i landet framsteg. Sådana bevis i stereotyp äro ju Tidningarne. Något måste således ses – om icke finnas i deras spalter. Och då Konsistorii Notarier och vederbörande, som sälja och köpa, hyra och leja, förlora och hitta, borttaga redaktionernas bästa originaltankar, så måste väl dessa upprätthålla sagde produktivitets framsteg genom att plocka sina tankar ur utländska tidningar. De hafva sitt värde äfven dessa tankar, ty Tidningarne kosta sina vackra kopeker – äfven för ett Tidningsbolag. Skulle Ins-s förslag följas, att nemligen »för städerna utgifva särskilda annonsblad,» hvarmed skulle då t. ex. H-fors Tidningar fylla

50

sina spalter, huru skulle de då upprätthålla den litterära produktivitetens ära.

55 EI MENE AURINKO MIHINKÄÄN.

Maamiehen Ystävä n:o 8 24.11 1844

Ei tuota taida kukaan uskoa, joka näkee auringon nousevan ja laskevan joka aamu ja ilta. Eipä sitä taho helposti ees uskoa, että tämä maanpiiri, joka niin tasasella näyttää, on ymmyrkäinen kuin lankakerä. Niin sano muinen merimieskin Turusta, kuin kuuli muiden lästä asiasta haastelevan: »ei totta olekkaan ymmyrkäinen; olen hän minä purjehtinut ympäri koko maanpiirin, ja oli se joka paikassa tasanen kuin tämä pöytä» (siinä hän löi kämmenensä pöytään että kopsahti). Jopa tuo olisi tätä tajunnut, että maanpiirin täyty olla ymmyrkäisen, koska hän oli sen ympäri purjehtinut. Vieläpä sen asian merellä parahittain omilla silmillään keksii, koska siellä laivasta aina maston nenät ensimmäiseksi näkyvät niinkuin vuoren takaa, vaikka kyllä luulis meren olevan aivan tasasen. Tämä luulo tulee siitä, että maanpiiri on niin iso ja joka paikalla niin vähitellen pyöriäksi kääntyy. 10

Missä *Matti* on, se joka niin selvästi lukuja laskettelee? Tuleppas tänne! Otappas villanen lankakerä ja pistä sukkapuikko sen läpille. Pidä sitten se kerä maanpiirinä ja päreen tuli aurinkona. Kuin nyt pidät kerän tulta vastaan ja kierrät sen niinkuin rattaan sukkapuikon ympäri, niin havaittet sinä, että toinen puoli kerää aina on pimiässä, toinen valistettu. Jos näin kerää pyörität lännestä itään päin, niin näet kuinka se valosa puoli muuttaa ittensä itästä länteen päin. Samaten nyt maanpiiri pyörii ympäri niinkuin ratas kerran vuorokaussa, ja tästä tulee yö ja päivä. Maanpiirillä asuvaisille siltä näkyy, että aurinko kulkis itäältä länteen, mutta se on totuus, että maanpiiri itte pyörii itäälle päin. Aurinko pysyy aina paikallaan. Niin myös kaikki tähet; vaikka nekin, samaten kuin aurinko, näkyvät kulkevan maanpiirin ympäri itäältä länteen päin. 20

Tästä sen ymmärtää, ettei kaikilla maanpiirin asukkailla ole yhtä haavaa päivä taikka yö. Kuopiossa esimerkiksi aamu koitta liki neljännes osan tiimaa ennenkuin Vaasassa, ja Amerikassa on meidän puolenpäivän aikana aivan pimiä yö. 30

Mutta eipä vielä tämä kyllä ole. Vieläpä maanpiiri näin pyörimällä kulkee vuodessa auringon ympäri, samalla tavalla kuin esimerkiksi seinäkellossa viisarin nenä kulkee navan ympäri. Ja tästä tulevat erinäiset vuodenajat. 40

Tiedät hän sinä *Matti*, missä pohjan tähti on, se jonka ympäri olet nähnyt otavan pyörivän? – Noh se on hyvä, että sen tiedät! Mutta teppä nyt niin kuin Maamiehen Ystävä sinulle sanoo.

Pane palava kynttilä pöydälle seisomaan. Ota sitten se lanka kerä, ja pistä sen läpi pitkän puisen puikon. Pane tämän puikon alapää pöydälle ja kallista se, niin että ylipää tulee osottamaan pohjan tähteen päin. Sais se puikko olla niin pitkä, että kerän keskipuoli on kynttilän tulen kohalla, kuin pidät sen puikon niin kallistettuna kynttilän länsipuolella. Jos sen nyt siitä kynttilän eteläpuolelle siirrä, kynärän verran pois kynttilästä, niin näet puikon ylipuolen olevan kynttilään päin käännetyn, ja kerän ylipuoli ompi paremmin valaistu kuin alapuoli. 50

Jos nyt kynttilä olisi aurinko, ja kerä olisi maanpiiri ja sen ylipuoli